

Békés tüntetés

A vízi erőmű célszerűtlen beruházás

(MTI) A Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság környezetvédő csoportja, a Duna-mozgalmak és más független szervezetek hétfőn kirándulásra invitálták az érdeklődőket a Dunakanyarba, hogy Nagymaroson közös szemlén győződjenek meg, hol tartanak a leendő vízi erőmű beruházási munkálatai. A déli órákra több ezren gyűltek össze az építkezés körülzárt területének kapujánál, ahol a szervezők tiltakozó beszédek tartottak, követelve a nagyberuházás azonnali leállítását. Ervelésük szerint a vízerőmű nem szolgálja az ország érdekeit, a tetemes építési költségek nincsenek arányban a várható haszonnal. Ugyanakkor a beruházás durva beavatkozás a környezetbe, amely előre kiszámíthatatlan károkat idézhet elő, felborulhat az érintett terület ökológiai egyensúlya, s maga a Duna is veszélybe kerül. Amint a szónokok hangsúlyozták, a különböző fórumokon az elmúlt hónapokban is megfogalmazott érvek ellenére a beruházás ütemét máig sem csökkentették, s az építés naponta

hozzávetőleg 10 millió forintnyi költséget emészt fel. A tüntetők tiltakoztak a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium ellen, amely megítélésük szerint a beruházással kapcsolatos környezetvédelmi szempontokat figyelmen kívül hagyja, s követelték Maróthy László miniszter lemondását. Ezután transzparensekkel Nagymaros főterére vonultak, ahol a szervezők képviselői egyebek mellett hangsúlyozták: a tüntetés nem a helybéli lakosság ellen irányul, hanem figyelemfelkeltés a célszerűtlen beruházás megakadályozására.

A tüntetés fegyvermezzetben zajlott le, s a kora délutáni órákban ért véget.

*

A tüntetés szervezői az MTI-híren kívül felkérték lapunkat az alábbiak közlésére: a demonstráció résztvevői jelképesen és békésen lefoglalták a munkaterületet, és felhívták a figyelmet arra, hogy április 8-án és 22-én — az Oviber engedélye alapján — az érdeklődők megtekinthetik az építési munkálatait.

A Duna Kör nyílt levele

Falugyűlést tartottak március 31-én este Nagymaroson a községet érintő kérdésekről. A gyűlésen részt vettek a Duna Kör képviselői, akik közölték a község lakosságához szóló nyílt levelüket, amelynek közlésére lapunkat is megkérték.

Nehéz helyzetbe került Nagymaros lakossága a bős-nagymarosi vízlépcsőrendszer miatt. Bár a vízlépcső környezeti kárai országresznnyi területet sújtanak, gazdasági és kulturális hátrányai pedig minden magyar lakost érintenek, tudjuk, hogy Nagymaros és Visegrád lakosainak különlegesen sok terhet kellett és kell e vízlépcső miatt elviselnie.

Nagymaroson már negyedszázada a vízlépcső miatt hiúsult meg a törpevízmű-társulás, új kutat kellett fúrni, a lakosság költségén. Termőföldek estek áldozatul különféle átrendezéseknek. A hatvanas évek elején a vízlépcsőre hivatkozva nem engedték a szennyvíztisztító társulás létrehozását.

A hátrányok és a lakosság egy részét érintő előnyök további felsorolása után, így folytatódik a levél:

Vannak, akik Nagymaroson is felismerték, hogy a vízlépcső káros Nagymarosra és káros az országnak. Nagymaros községben eddig több, mint ötvenen írták alá a Duna-mozgalmak vízlépcső elleni népszavazást követelő felhívását. De vannak olyanok is,

akik úgy gondolkodnak: harminc éve szenvedünk a vízlépcső miatt. Most hiúsítják meg a környezetvédők, amikor már elkészülne és élvezhetnénk az ingyen aszfaltutat. Feltételezzük, hogy ilyen érzelmeik vezették azokat a nagymarosi MSZMP és egyéb tisztségviselőket, akik aláírásgyűjtési kampányt indítottak a vízlépcső mellett, a népszavazás ellen. Megértjük, hogy az elszenvedett sérelmekre így is lehet reagálni, de nem fogadjuk el érveiket és módszereiket.

Mi tiszteljük jogukat, hogy a vízlépcső támogatására gyűjtse- nek aláírásokat, de kérjük, hogy ne vegyék igénybe a hatalmi, felülről szervező módszereket. Ne gyakoroljanak nyomást munkahelyén senkire az aláírásért, ne küldjenek iskolásokat házról házra mint az a szomszédban előfordult.

A Duna Kör tagjai eddig is sokszor megfordultak már Nagymaroson. Álláspontunk egyértelmű: Nagymaros ne szenvedjen többet a vízlépcső miatt! A jogos és megígért közműtámogatást Nagymarosnak akkor is meg kell kapnia, ha a vízlépcsőt a lakosság akarata nem engedi megépíteni. A nagymarosi Duna-partot helyre kell állítani, de ennek költsége nem terhelheti a nagymarosiakat.

A Duna Kör

Nézzük meg együtt Nagymarost!

Gyűlnek az aláírások az építkezés mellett is

A Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság környezetvédő csoportja, a Duna-mozgalmak és más független szervezetek hétfőn kirándulásra invitálták az érdeklődőket a Duna-kanyarba, hogy Nagymaroson közös szemlén győződjenek meg, hol tartanak a leendő vízerőmű beruházási munkálatai. A déli órákra több ezren gyűltek össze az építkezés körülzárt területének kapujánál, ahol a szervezők tiltakozó beszédeket tartottak, követelve a nagyberuházás azonnali leállítását. Érvelésük szerint a vízerőmű nem szolgálja az ország érdekeit, a tetemes építési költségek nincsenek arányban a várható haszonnal. Ugyanakkor a beruházás durva beavatkozás a környezetbe, amely előre kiszámíthatatlan károkat idézhet elő, felborulhat az érintett terület ökológiai egyensúlya, s maga a Duna is veszélybe kerül. Amint a szónokok hangsúlyozták, a különböző fórumokon az elmúlt hónapokban is megfogalmazott érvek ellenére a beruházás ütemét máig sem csökkentették, s az építés naponta hozzávetőleg 10 millió forintnyi költséget emészt fel. A tüntetők tiltakoztak a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium ellen, amely megítélésük szerint a beruházással kapcsolatos környezetvédelmi szempontokat figyelmen kívül hagyja, s követelték Maróthy László miniszter lemondását. Ezután transzparenszekkel Nagymaros főterére vonultak, ahol a szervezők képviselői egyebek mellett hangsúlyozták: a tüntetés nem a helybeli lakosság ellen irányul, hanem figyelemfelkeltés a célszerűtlen beruházás megakadályozására. (MTI)

*

(Munkatársunktól.)

A munkaterület bejáratánál s más helyeken is feltűntek a Vízlepcső Baráti Kör transzparenszei. Eleddig ilyenekkel nem nagyon találkoztunk a hasonló megmozdulásokon. A beruházással kapcsolatban újabb időkben sokan gondolkodnak úgy, hogy az a kisebb

baj, ha befejezik. A nagymarosiak által kezdeményezett — a folytatást támogató — akció országos méreteket öltött, gyűlnek az aláírások Zalaezerszegen, Szegeden s Debrecenben is. Egy hét alatt mintegy 15 ezer aláírás megletét igazolták vissza a nagyközségi pártbizottságra az információk.

Megkérdeztük Ádám Tibort, a pártbizottság titkárát, milyen vélemény alakult ki Nagymaroson a hétfői demonstrációról? Az itteniek meggyőződhetek arról — felelte —, hogy az eseményeknek magához a vízlépcsőhöz van legkevesebb közük, ez nyilvánvalóvá vált a „kirándulók” által felvonultatott transzparenszek többségéből, illetve a hangoztatott jelszavakból. A helybelieknek elégük van az ilyen jellegű megjelenetektől. Felmerült, hogy a felsőbb hatóságoknak — akár például a kormánynak — kellene gondoskodniuk a Dunakanyar békés lakosságának megővéséről. Amennyiben ez nem történik meg, kénytelenek lesznek az önvédelmet megszervezni, saját nyugalmaik érdekében.

A nagymarosi építkezés kerítése előtt többször is szóváltásba keveredtek a felvonulók, illetve a beruházók, kivitelezők képviselői. A munkaterületre nem lehetett bemenni, amint az a szervezők s az Oviber vezérigazgatójának levelezésében napokkal korábban már tisztázódott. A vállalat nem zárkózott el attól, hogy az általa épített parti utat használják a felvonulók. Azt azonban nem engedélyezték, hogy a tervezett nagygyűlést a munkagödör alján tartsák meg. A hazai és a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően lehetőség van viszont arra, hogy az érdeklődők harminctagú csoportokban, kísérelével, megtekintsék a munkálatokat. Az Oviber felajánlott két munkaszüneti napot, április 8-át, illetve 22-ét. Szívesen fogadják a tiztagú szakértői csoportot is, amelynek tagjait a Duna-mozgalmak jelölik ki.

Népszavazás, 1989. é. p. 5

Népszava, 89.4.5

A Duna Kör tüntetése a vízlépcső építése ellen

Öntsünk tiszta vizet a Dunába!

Ki a gátra! Nézzük meg együtt Nagymarost! Közös szemle a rombolás színhelyén! — olvasom hétfőn reggel a Bajcsy-Zsilinszky Baráti Társaság röplapját, amelyet a Nyugati pályaudvarra érkeztemkor nyom kezembe egy környezetvédő. Nem nagyon kell keresnem a szerelvényt, ott találok, ahol sok a rendőr és a vasutas, akikről előjáróban hadd mondjam el, hogy példásan megszervezték a közlekedést, illetve a biztonságot.

— Van értelme ennek a demonstrációnak? — kérdezem már a vonaton az egyik szervezőtől, Miklós Lászlótól, a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezetének tagjától.

— Ha nem látnánk értelmét, nem tüntetnénk.

Zebegénynél leszállunk. Hided, jeges szél fogad. A Duna-parton az összegyűlt tömeg előtt Rácz Judit mond beszédet.

— Azt reméljük — mondja —, hogy nem kell megint tüntetnünk a vízlépcső építése ellen, de a kormány nem tartotta be a szavát. Továbbra is elherdálja az állampolgárok pénzét egy gazdaságatlan beruházásra, amikor amúgyis el vagyunk adósodva.

A beszéd után elindulunk a falun keresztül, le a Duna-partra. Mellettünk néha-néha rendőrautók és motorosok húznak el. De, szerencsére, nem kell „intézkedniük”. Mértéktartók a felvonulók.

A Duna-part olyan, mint egy csatatér. Hatalmas földkupacok, barakkok, óriási daruk. A munkaterület zárva. Mögötte néhány civil.

Ők fényképezik a környezetvédőket, a környezetvédők őket. A kapu felett felirat: Vigyázz, robbantás! Hamarosan megszólal egy sziréna, majd robbanás hangja tölti be a levegőt.

— Majd együtt csinálunk rendet! — szól be egy jelvényes a kerítés mögött állóknak.

Megérkezve Nagymarosra, egy öregasszony állít meg. Panaszodik. Kezében egy piszkos műanyag kanna.

— Nézze meg, milyen piszkos itt a víz! Akkor sem lesz tisztább, ha megépítik a vízlépcsőt. Eh, fejetlenül megy itt minden, de ha az ember szól, akkor fejbeverik.

Továbbmegyünk. A házak ablakaiból integetnek, de vannak, akik gyanakvóan méregetnek bennünket. Visszakanyarodik a menet a munkaterület bejáratához, ahol a szónokok kormány- és vízlépcsőellenes beszédekkel mondanak. Az esztergomiak küldötte arról beszél, hogy a város kommunistáinak egy része is a vízlépcső ellen van. Az Apáczai Csere János Gimnázium diákjai pedig munkájukat ajánlják fel arra az esetre, ha az építkezés abbahagyása után helyre kellene állítani a területet. A tömeg tapsol. A következő szónok, arról beszél, hogy a kormány becsapta őket.

— Gondolja, hogy meghallgatják a követelésüket? — kérdezem a mellém sodródó Mangel Gyöngyi sugárbiológust.

— Én hiszek benne, hogy a kormány leállítja az építkezést. Ez az ő érdeke is!

Nagymaros főterén ismét

beszéd, amelyek közül kiemelkedik tárgyilagosságával, tényszerűségével Mangel Gyöngyi szónoklata. De nem is szónokol, „csak” kérdező. A vízügyi lobby és az erőmű megrendelői szerint, a vízlépcső ügye eldöntött. Vajon elmondták-e, hogy az üzemvízcsatorna kátrányozott felületéről szennyezeti anyagok fognak belemosódní a Dunába, hogy az ivóvízellátás nem lesz biztosítva, hogy a vízminőség fokozatosan romlani fog? Hogy Pozsony környékéről rengeteg szennyeződés kerül majd a Dunába? Hogy a Fővárosi Vízművek — tartva a parti szűrő kutak elszennyeződéstől — napi ötvenezer köbméterre számítva, kidolgozza a főváros zacskós vízellátási programját?

A tömeg döbenten hallgatja a beszédet. Csak a vasútállomás felől üvölt egy recesső hang: Inkább menjetek dolgozni! Menjete az anyátokba! Miért nem három évvel ezelőtt jöttetek, akkor nem mertetek, ugye?!

A hang irányába indulok. Egy környezetvédő már fenyegetően közeledik az öregember felé, de, szerencsére, ott a rendőr, és társai is lefognak. Az öregember tovább kiabál: Most már építsük fel a vízlépcsőt! Hagyjátok békén Nagymarost!

Közben a téren tovább folynak a szónoklatok. Amikor az utolsó beszéd is elhangzik, elénekeljük a Himnusz... Megbűnhődte már e nép a múltat s jövőndöt... Megénkezik a vonat. Kiürül a tér. A nagymarosiak egyedül maradnak.

Udvarhelyi András

Két héten belül hívják össze a Környezetpolitikai Tanácsot

Alternatív környezetvédő szervezetek képviselői az alábbi nyilatkozat közzétételére kérték fel szerkesztőségünket:

„A Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium környezetpolitikai célkitűzéseinek tudományos véleményezése és a társadalmi támogatás megszerzése érdekében Környezetpolitikai Tanácsot hozott létre. A tanácsba tudományos és közéleti személyiségeket, politikai, társadalmi szervezetek, egyesületek képviselőit és különböző minisztériumok funkcionáriusait hívták meg. Egyes független szervezetek és pártok eleve nem kaptak meghívást, más alternatív környezetvédő csoportok és szervezetek visszautasították a felkérést.

Az első ülésen, januárban a részt vevő független környezetvédők és alternatív szervezetek képviselői szóvá tették, hogy bizalmatlanok a minisztérium őszinte szándékait illetően. Hangot adtak annak is, hogy olyan lényeges környezeti problémával, mint a bős-nagymarosi vízlépcső ügye, a tanácsnak foglalkoznia kell. Tekintve, hogy a vízlépcső ügye újra a parlament elé kerül, fontosnak tartjuk, hogy a tanács a kérdést vitassa meg, és a kialakított elveinek megfelelően, konszenzussal foglaljon állást. Felszólítjuk ezért Maróthy

László környezetvédelmi és vízgazdálkodási minisztert, mint a tanács létrehozóját, illetve a soros elnököt, hogy két héten belül a tanácsot hívja össze. Javasoljuk, hogy a társadalmi képviselő arányos biztosítása érdekében hívja meg az ülésre a tanácsból korábban kirekesztett, vagy azóta létrejött politikai szervezetek képviselőit is, illetőleg ismételjék meg a meghívást az azt eddig joggal visszautasító környezetvédő szervezeteknek is.

Mi, a tanácsban jelenleg a független és alternatív szervezetek képviselői, illetve független környezetvédők, kijelentjük, hogy amennyiben a tanács létrehozója ettől a kérésünktől elzárkózik, további jelenlétünket a tanácsban feleslegesnek tartjuk, és tagságunkat megszüntetjük.

Bálint Csaba
Reflex Környezetvédő
Egyesület;
György Lajos
ELTE KISZ
Környezetvédő Klub
Maurer György
kisvállalkozó
Vass Imre
Ifjúsági Környezetvédelmi
Szövetség
Vit László
építőmérnök, független
környezetvédő

NYILATKOZAT

A Nagymaros-bizottság rendkívüli figyelemmel kíséri az Országgyűlés májusi időszakának eseményeit és az azóta történeteket egyaránt. Az események és a reagálások arról győzték meg bennünket, hogy a demonstrációink által ismételt felvonultatott jelszavunk — Még mindig nem késő! — kiállt az idő próbáját.

Úgy látjuk, a magyar vezetés megtette az első, tétova lépést az ország érdekeinek figyelembe vétele, a nemzeti közmegegyezés felé. A legutóbbi események azonban erre rácsafoltai látszanak. Németh Miklós azon ígérete, hogy a döntésig jöveteletlen kárt okozó munkálatok nem történnek, rácsafoltak a valóság és a folyamatosan végzett robbantások, valamint Szántó Miklós OVIBER vezérigazgató nyilatkozata, hogy semmit sem változtatnak és változtatnak meg az eddigi — feszített ütemű — munkálatokon.

Mindezt nem tudjuk másként értékelni, mint egy újabb időhúzási manővert.

Ezért a Nagymaros-bizottság elvárja, hogy:

1. a májusi parlamenti döntésig állítsanak le minden visszafordíthatat-

lan változást okozó munkálatot Nagymarosnál,

2. a népszavazásról szóló pozitív döntéskor, azaz májustól, kezdjék szüneteltetni az összes munkálatokat Nagymarosnál,

3. tegyenek hozzáférhetővé minden adatot (szakvéleményeket, tervdokumentációkat, költségvetési számításokat stb.),

4. biztosítsanak korlátozások nélküli szabad nyilvánosságot, szabad lehetőséget minden médiában a vízlépcső ellenzőinek is,

5. a döntéshozatal előtti egyeztető tárgyalásokba vonják be a környezetvédők képviselőit is,

6. kötelezzék magukat az illetékesek arra is, hogy az érintett településeknél a vízlépcső ürügyén harminc esztendeje halogatott infrastruktúrális beruházásokat megvalósítsák.

Mivel a magyar vezetés hangoztatott szándékaiból eddig semmit sem láttunk, fenti pontjainkról és a saját álláspontjainkról tegyen közzé a kormány — záros határidőn belül — kötelező erejű nyilatkozatot.

Ezt követeli az ország gazdasági helyzete, a magyar nép érdeke, és a sokat hangoztatott politikai tisztánlátás egyaránt. A Nagymaros-bizottság.

Magyar Nemzet, 89.4.5

Magyar Nemzet, 19. 4. 8.

Az Ellenzéki Kerekasztal nem vesz részt az előkészítő megbeszélésen

A Magyar Szocialista Munkáspárt április 8-ra előkészítő kerekasztal-tárgyalásra hívta meg különböző szervezetek képviselőit. A nyolc független szervezetet tömörítő Ellenzéki Kerekasztal, amelynek tagjai a Bajcsy-Zsilinszky Társaság, a Fiatal Demokraták Szövetsége, a Független Kisgazdapárt, a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája, a Magyar Demokrata Fórum, a Magyar Néppárt, a Magyar Szocialdemokrata Párt és a Szabad Demokraták Szövetsége úgy dön-

tött, hogy nem vesz részt a szombati tárgyaláson.

Távolmaradásukat részletesen megindokolják abban a nyilatkozatban, amelyet eljuttattak az MSZMP tárgyalóküldöttségéhez, és amelyet annak kézhezvétele után a sajtó útján a nyilvánossággal is ismertetni kívánnak. Az Ellenzéki Kerekasztal résztvevői nyilatkozatukban megerősítették azt a szándékukat, hogy a tárgyalások megfelelő előkészítése után részt óhajtanak venni a kerekasztal-megbeszéléseken.

(J. I.)

Az MSZMP budapesti reformkörének felhívása

(OS) Az MSZMP budapesti reformköre az alábbi felhívás nyilvánosságra hozatalára kérte az OS-t.

1. Alulírottak szükségesnek tartjuk megalakítani az MSZMP reformszárnyát.

2. A reformszárny célja az MSZMP megújítása az országot gyöttrő társadalmi-gazdasági válságból kivezető békés út keresésének, a demokratikus többpárt-rendszerre való áttérés elősegítésének és a mielőbbi gazdasági fellendülés előmozdításának érdekében. Közös munkára hívjuk az MSZMP azon tagjait, akik tekiben is hível a radikális társadalmi-gazdasági-politikai reformoknak. Nyilvános állásfoglalásainkkal hatni kívánunk az állami testületek és a különböző pártok, szervezetek tevékenységére, beleértve az MSZMP veze-

tő testületeit is. Konstruktív párbeszédre törekszünk minden, az erőszakot elutasító szerveződéssel.

3. A reformszárny az MSZMP-n belül, a platformszabadság lehetőségeivel élve működik; munkájában a párt minden tagja részt vehet, aki platformját elfogadja.

4. Felhívjuk az MSZMP reformgondolkodású tagjait, hogy országszerte alakítsák meg az MSZMP helyi reformköröit, és lépjenek velünk kapcsolatba. Keressük a kapcsolatot a már megalakult reformkörökkel is.

5. Jelen platformtervezet megvitatására, egy közös politikai platform elfogadására és a reformszárny megalakítására mielőbb meg kívánjuk rendezni az MSZMP reformköröknek országos tanácskozását.

Magyar Hírlap, 19. 4. 8.

A Duna Kör folytatja az aláírásgyűjtést

A kormányzóvívó április 6-i sajtóértekezletén elentmondások jelzések hangzottak el a visegrádi nagymarosi vízlépcsővel kapcsolatos népszavazás ügyében. B5-vebb kifejtés nélkül történt utalás arra, hogy „más megoldás is lehetséges”, mint a népszavazás. A Duna Kör egyetlen ilyen „más megoldást” lát elfogadhatónak: ha az Országgyűlés nem vár népszavazásra, hanem saját elhatározásából szembenéz az eddig elkövetett hibákkal és dönt a vízlépcső elhagyásáról. Ha ez nem történik meg, változatlanul követeljük a népszavazást.

Ugyanakkor célzás történt arra is, hogy az eddig emlegetett 100 ezer aláírás helyett az új törvény esetleg 150 ezer aláírást követelne ahhoz, hogy kötelező legyen népszavazást kiírni. Nemcsak környezetvédőként: a demokrácia védelmében is tiltakozunk a népszavazási aláírásküszöb ilyen fel-emelése ellen! A másfélszeres emelés nagymértékben megnehezítené e demokratikus eszköz gyakorlati igénybevételét.

A társadalmi tiltakozás ellenére tovább folytatódik a robbantások a Duna medrében. Felhívjuk a közvélemény figyelmét, hogy e durva környezetrombolás gazdaságilag is ésszerűtlen.

Ma, amikor az építkezés végleges leállítása reális alternatíva lett, miért kell a következő 2 hónapban mintegy egymilliárd forintot még „kapuzás előtt” kidobni az ablakon az ország pénzéből? Miért ennyire sürgős tovább robbantani?

A népszavazást követelő aláírásgyűjtés folytatódik. A Duna mozgalmak közös akciójának keretében április 10-én, hétfőn a Duna Kör megtartja 4. Duna Napját. Az ország különböző városokban és községekben köztéri aláírásgyűjtést tartunk a vízlépcső ellen. Budapesten a Nyugati pályaudvar előtti aluljáróban az érdeklődők felvilágosításokat is kaphatnak a vízlépcsővel kapcsolatos kérdésekben.

(MTI — OS)

CHIT

Népszabadság, 89. 4. 11.

A nemzeti vagyon védelme volna a feladat

A Minisztertanács bizottságának vitája a vízlépcsőről

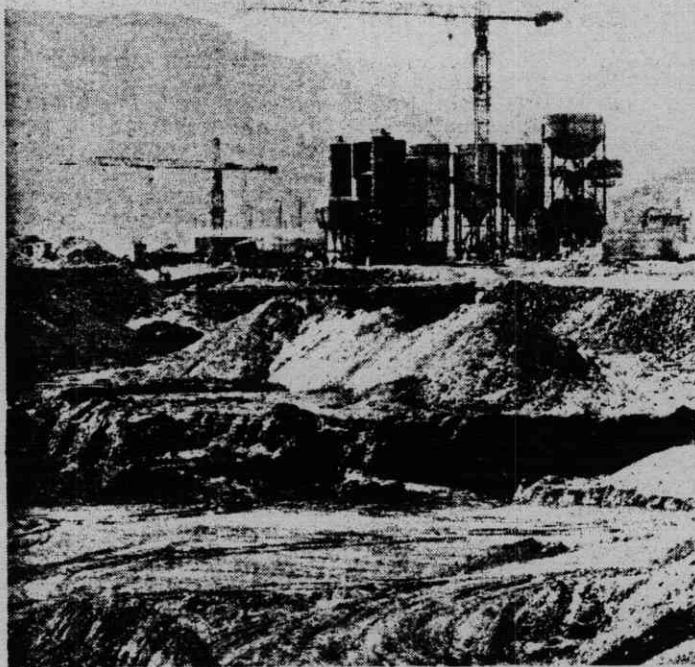
(Munkatársunktól.)

Napirend előtti bejelentéssel kezdődött a Minisztertanács Bős—nagygyarosi Beruházást Ellenőrző Társadalmi Bizottságának tegnap a Parlamentben dr. Nyitrai Réka elnököletével megtartott ülése. Meleg Zoltán, a Pest Megyei Tanács környezet- és természetvédelmi titkára ismertette a Nagygyaroson 1932-ben telepített, úgynevezett felsőmezei jegenyenyárfasor kivágásának történetét. Mint elmondta, az 55 fából álló fasor meghatározója volt a táj képének, tehát éppen emiatt a vízlépcsőt ábrázoló valamennyi fantázia-képen is szerepel. A törvénytelen tett elkövetői arra hivatkoztak, hogy a fasor helyén sóderdepót kell telepíteni. A tervek szerint viszont a depó egy lebontásra ítélt öreg gyárépület helyére került volna.

A bizottság ülésén meghívottként részt vevő dr. Varga Miklós, környezetvédelmi és vízgazdálkodási minisztériumi államtitkár nem értett egyet a felszólalóval, véleménye szerint igenis volt szóbeli kivágási engedély: a helyi tanácselnöktől. Különben is: a fasor jó ideje haldoklott, és pusztulásához a nagyberuházásnak semmi köze. Szerinte pontosításra szorul az 55-ös szám is, hiszen már csak 29 fa állt a helyén.

Később egyre-másra kifejték a jelenlévők, hogy a felvetett kérdésben a Pest Megyei Tanács titkárával értenek egyet, beleértve azt is, hogy az általa elmondottak fedik a valót. Az sem mellékes körülmény, hogy törvény írja elő a fakivágásokra vonatkozó engedélyeztetési eljárásokat.

Ennek megfelelően a bizottság állásfoglalást fogadott el a történetek szigorú elítéléséről, s felszólítja az illetékes minisztériumot, hogy azonnal rendeljen el felelősségre vonást a történetekért. Volt, aki azt is megkockáztatta, hogy emlékművet kellene állítani a dunai nagyberuházás miatt felszámoló településekre, épületekre emlékeztetve, és ez a majdani emlékmű juttassa eszébe az utókornak a kivágott nagygyarosi nyárfasort is.

Az építkezés Nagygyarosnál az elzárt Duna-mederben.

SZABÓ BARNABÁS FELVÉTELE

Persze nem a fasorhalál megvitására gyűltek össze a jelen szakemberek. Csak hogy a későbbiekben kiderült: a társadalmi bizottság nincs birtokában azoknak a dokumentumoknak, amelyek segítségével elláthatná azt a feladatát, amelyre a Minisztertanács létrehozta. A kiküldött meghívókon ugyanis az a napirend szerepelt, hogy ülésükön a bizottság tagjai az Oviber által rendelkezésükre bocsátott dokumentumok alapján meghatározzák majd konkrét ellenőrzési feladataikat. Hoch Róbert akadémikus tömören úgy fogalmazott, hogy ez egy alibi-bizottság; valóságos beavatkozásra a dolgok folyamatába tulajdonképpen nincs módja.

Szinte kivétel nélkül valamennyi felszólaló azt nehezményezte, hogy nincs a kezükben a komplex beruházási, fejlesztési program. Végül is mi lenne a bizottság feladata? A válasz kézenfekvő: a lakossági és a nemzeti vagyon védelme. Miközben a szakértői anyagok, ellenőrzési rendszerek meglehetősen hiányosak, nem kevesebb, mint másfél millió em-

ber mindennapiját, életkörülményeit, boldogulását rendezi át a megkérdőjelezhető beruházás.

Elhangzott a legsúlyosabb mondat is: hogy megtartják-e az építkezéssel kapcsolatban a játékszabályokat — csupán másodlagos kérdés. Megfontolásra érdemes annak a tanulmánynak a tüzetes elemzése, amelyet röviden ismertetve hallhattunk a bizottság ülésén, s amelynek az a lényege, hogy a hazai hőerőművek amúgy is esedékes rekonstrukciójával azok hatásfokát 30 százalékról 50 százalékra lehetne emelni ugyanannyi energiahordozó felhasználásával. Ez pedig 22 milliárd forintot megtakarítást eredményezhetne.

Kindler József, a Marx Károly Közgazdaság-tudományi Egyetem docense, akit szakértőként hívtak meg az ülésre, ugyancsak azt fejtegette, hogy a vitatott beruházás túlmutat önmagán. Hibás megközelítési mód ma már pusztán gazdasági számítások alapján érvelni pró vagy kontra. Az egyedül helyes számítás a kockázathozam szerinti számítási mód.

Ilyen értelemben számos fehérről van a beruházási előkészületeknek. Nem történt meg például a megfelelő föld-rengés-veszélyességi vizsgálat. Most viszont a szakemberek megtalálták a korábbi törési zónákat, vonalakat, arra azonban nem lehet pontos választ adni, hogy a gát súlya alatt mennyire mozdul majd el a kőzetágy.

De ugyanígy felvetődött a mérési, ellenőrzési — vagyis az úgynevezett monitoring — rendszer kialakulatlansága, amelynek következtében hiányosak a kémiai és biológiai adatok. Tíz független amerikai szakértő márciusra elkészített közös tanulmánya — egyébként ezt sem kapták meg eddig a bizottság tagjai — legkevesebb öt évben állapítja meg a környezeti változásokat figyelő monitoring rendszer működését, s csak ezen tapasztalatok birtokában szabad hozzáférni olyan horderejű beruházáshoz, mint a nagygyarosi vízlépcső.

Szántó Miklós, az Oviber vezérigazgatója azt állította, hogy működik az ellenőrzési rendszer, hiszen például a vízjárásról százezer adatok állnak rendelkezésükre, de a jelenlévők több olyan ellenőrzendő ténnyt felsoroltak, aminek szerepe lehet a későbbiekben. Így például szükség lenne a radioaktivitás mérésére is, hiszen a határtól 40 kilométerre lévő Léván négyezer megawattos, hűtőtornyos atomerőmű épül Magyarország felé fújó széljárásban, hűtésre a Garam vizét is felhasználva.

Végül a bizottság tagjai a beruházás egyik rendkívül fontos kérdéséről, a szennyvíztisztításról váltottak szót Kovács György Zoltán, a Komárom Megyei Tanács képviselője javaslatára. Általános volt a vélemény: a magyarországi területeken bármit tegyenek is, az hatástalan marad, amennyiben az osztrák vagy a cseh-szlovák oldalon nem oldják meg a szennyvíztisztítást, nem építenek szennyvíztisztító műveket. Erről a kérdésről részletebben a következő, júniusi ülésen tanácskozik a bizottság.

Fejér Gyula

Jegenyefák nem nőnek az égig...

Szóbeli engedély alapján

A Nagymaroson kivágott jegenyenyárfasor ügye pillanatokon belül fölkorbácsolta a kedélyeket... A történetekről Melegh Zoltán, a Pest Megyei Tanács környezetvédelmi vezetője számolt be tegnap a Parlamentben üléselőbbs—nagymarosi beruházást ellenőrző társadalmi bizottság előtt. Elmondta, hogy az építők, az Oviber alkalmazottjai egy pénteki napon jelezték fairsási számdékukat, ám mire a megyei tanács illetékese szerdán a helyszinre érkezett — már a fasor a fűrészesek áldozata lett.

Hoch Róbert akadémikus és Gánti Tibor bizottsági tagok szigorú felelősségrevonást sürgettek. Ezt azzal támasztották alá, hogy a kérdéses fasor azon a fantázia-képen is látható, amely azt mutatja: így néz majd ki a táj az erőmű elkészülte után. A társadalmi bizottság szinte egyöntetű véleménye szerint az 54 fa halála bizonyítja: a környezet védelmét háttérbe szorítják a műszaki elképzelések.

Később Varga Miklós környezetvédelmi és vízgazdálkodási államtitkár védelmébe vette az építőket, mondván: a fasor kiirtásához szóbeli engedélyt kaptak a nagymarosi tanács elnökétől, Niedermüller Józseftől. Csupán eltöprenghetünk azon, miféle jogszabály alapján döntöttek a fák sorsáról, amely döntés aztán a közvéleményt joggal fölháborította.

A bizottság ülésén a szakértőként meghívott Kindler József, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem tanára a kormányzat előtt álló alternatívákat elemezte. Elmondta, hogy az építkezés leállítása kockázatsökkenőt, míg folytatása kockázatsnövelő hatású. A végleges döntéshez újlag végzett kutatások szükségé-

sek, hiszen sem a földrengések lehetőségének szempontjai nincsenek feltárva, sem a mérő-ellenőrző hálózat, a monitoring-rendszer nem felel meg a kívánt követelményeknek. Korántsem megoldott a szennyvíztisztítás, s természetszerűleg — hangsúlyozta Kindler József — tanácsos lenne távlati energiapolitikánkat ismételtén átgondolni.

Ezt támasztotta alá Gánti Tibor, aki arról értesült, hogy 8,8 milliárd forint kellene ahhoz, hogy a meglévő hőerőművek eddigi 30 százalékos hatásfokát 50 százalékra növeljék. Ez a növekedés már önmagában fedezné azt az energiát, amelyet a nagymarosi erőműtől várunk. S még hozzátette: a számítást végzők szerint az építkezés leállítása önmagában 22 milliárd forintot hozhatna, vagyis többet, mint amennyibe az említett erőművek följújítása kerülne. Javasolta, hogy ezeket a számításokat a bizottság tekintse át, mondjon róla véleményét.

A bizottság az Oviber által készített anyagot tanulmányozhatta, amelyről a KISZ-t képviselő Gyulai Iván így vélekedett: „Egy öreg paraszt, avagy egy halász bölcsessége messze túlmutat a kézhez kapott anyagon”. Majd hozzátette: Az ökológiai hátteret nem tudhatjuk, a gazdasági számításokat nem kapjuk kézhez, míg a társadalmi hatásokat nem akarjuk tudomásul venni. Ez utóbbi kijelentéssel nyilván arra is célzott, hogy miközben a Parlamentben a Minisztertanács létrehozta bizottság ülésezett, aztán a Duna-kör és más szervezettek — MDF, SZDSZ, Fidesz — aktivistái folytatták aláírásgyűjtési akciójukat a beruházás folytatása ellen. Tették ezt azért a tegnapi Duna-napon, mert szeretnék elérni a 150 ezres számot, ami a legújabb elképzelések szerint a népszavazás elrendeléséhez szükségeseltetik.

(Vödrös)

Magyar Hírlap, 19. 4. 11.

Dolgozók Lapja 89. 4. 11.

Nagymarosi napló

Vízlepcsőtárlaton

Mottó: A nyolc országot átszelő Dunán 29 vízlépcső már elkészült, 3 pedig most épül. Hazánk először a Csehszlovákiával közösen épülő gabcsikovo—nagymarosi vízlépcsőrendszerrel csatlakozik a dunai vízlépcsők sorához. Kérdés: hogy mikor, s egyáltalán csatlakozik-e?

Valaki szombaton, a pontosan tíz órakor bebocsátott szakértői csoportból mondta rezignáltan, a Duna medrébe robbantott katlan alján: — ez az egész nem más, mint porhintés. E megállapításra többen bólintottak.

Nagymaroson a szakértő ellenzéknek se könnyű igazodni... pedig a Bajcsy-Zsilinszky Társaság környezetvédői és Vit Lászlók — a vízlépcső ügyében népszavazást követelő — csoportja ezen a „kiharcolt”, nyílt napon ugyancsak alaposan kifaggatták az ovibereseket.

Honvéd Tibor, a nagymarosi vízlépcső létesítményi főmérnöke nehéz órákat élt át; ugyanis ő vállalta a legkeményebb 20 tagú csoport vezetését...

Mindjárt az elején kiderült, mi a célja a Vit-csoportnak.

— Társadalmi ellenőrzés, a tervekbe való betekintés, és persze méréseket is szeretnénk végezni! Mindezt hetente meg kellene ismételni, mert csak így követhetjük az építkezés eseményeit!

Még az indulás előtt mindkét fél ismertette álláspontját, amiből kiderült, Vit László az építkezés mielőbbi leállítására törekszik — sokak nevében. Honvéd Tibor viszont arra tehetett ígéretet, hogy csak a munkaszüneti napokon, előzetes engedélykérelem alapján tudják kinyitni a főkaput, ami kinyílt, de rögtön be is csukódott mögöttünk. A nagy — és elkészt — pillanatot váratlan intermezzo zavarta meg; egy kissé elázott, ezért is nagy hangú újságáros fiatalember lehülyézve és a hatalmat kiszolgáló barmoknak nevezve, leoltva a nadrágját, okosabb fertályát mutogatva és szitkozódva távozott. Furcsa

vagy nem is az, hogy csak a helyi portás akarta a nem hívott idegent móresre tanítani.

— Tudja, nekünk, nagymarosiaknak, elégünk van már ebből az egészből! — mondta egy idős néni és a szomszédai bizonygatták, hogy igazsága van.

Ha már az igazságot fessegetjük, írjuk le; a menetelő séta során azt is feljegyezték, hogy az OVIBER eddig megakadályozta a társadalmi ellenőrzést! Az ellenvélemény? Korrektül kezeltük ezt a témát!

— Induljunk már! Látni jöttünk és nem vitatkozni! — szölgtek többen is. Ez hatott. S a rossz hangulatbar kezdődő tárlatvezetés az idő múlásával, a megtett gyalogúttal, és a növekvő napfényvel egyenes arányban békés szakmai dialógussokká változott. (Lehet, hogy erre lett volna szükség már hamarabb is?)

— Rengeteg volt a látnivaló, a tv stábja is tobzódhatott a felvételekben... Rengeteg volt a kérdés is. A válaszokból sok minden kiderült: Például az, hogy eltelepítik a galvánüzemet, hogy Honvéd Tibor is fegyelmet kapott a többnyire előregedett, beteg nyárfasor — engedélyt meg nem váró — kivágásáért; hogy júniusban beindul a napi 3 ezer köbméter kapacitású betonkeverő üzem, hogy Ózdon gyártják az építkezéshez szükséges betonacélt; hogy a munka lassítására utasítást még nem kapott az OVIBER.

Kemény, nemleges válasz is elhangzott, például arra vonatkozóan, hogy megtekinthetők-e a pénzügyi tervek, s hogy lehet-e tudni, mennyibe került eddig az országos üggyé vált beruházás.

A Duna mederszintje alatt állóvíz csillogott; lehet, hogy nem szimbólumnak született. De a legrosszabb és legreménytelenebb vita éppen e tavacska közelében borzolta a kedélyeket, s nem tudott a két fél egyezsége jutni abban, hogy átmenetileg le lehetne-e (és kellene-e) állítani az építkezést?

— Nem akartam mást, mint hogy végre megláthassam, mire költik a pénzünket... De írja meg azt is; a mérnököknek kutya kötelességük lenne felhívni a figyelmet a lehetséges károokra, ha nem készülünk fel már most egy esetleges leállásra! — mondta Schopper Katalin a jó mérnök szvenvedélyével és hitével.

Többen legyintettek: a kormány, mondták, szemmel láthatóan időhúzásra törekszik. A 75 éves bácsikát „csak a kíváncsiság hozta el”, és hévvel magyarázta; ő sem tudja már, mire szavazna a látottak után...

Mikolics Sándor főtervező és Tóth J. a helyszínen estek egymásnak. A két szakember azon vitatkozott, milyen alapon állítja publikációjában Tóth, hogy a munkagödör kinyitása során váratlan geológiai szituációval találkoztak: Hiszen éppen ellenkezőleg; előre kimért eredményeket bizonyított a gyakorlat!

Ugye, a laikus ez esetben is csak a fejét kapkodhatja? Egyáltalán, kinek van igaza a vízlépcső ügyében? Ki tudja? Egy biztos; valóban holdbeli tájra tűzött a nap, s miközben önkéntes pedagógusok oligocénkorú a vitát kiváltó félig átégett agyagkürtöt bontogatták, korosabb házaspár korunk gigantomániáját emlegette.

Kedves hazaiakkal elegyedtem beszélgetésbe; mint kiderült, az ifjabb Mitnyik házaspár Tatabányáról utazott ide. A férfi geofizikus, mindketten elolvastak minden vízlépcsővel kapcsolatos információt.

— Sajnos, túl sok munka van ebben a létesítményben; s már most visszafordíthatatlannak tűnik számunkra — mondták szomorúan.

A töltésről a Viziterv főtervezője mutatta be a jól belátható építkezést; a már kialakult elválasztó réteget, a parti felvonulási létesítményeket.

Honvéd Tibor magánemberként esküt tett rá; e minőségében is a vízlépcsőre szavazna, mert látja az értelmét. Ha nem így lenne, nem dolgozna érte... Hogy is mondta?

— Meggyőződése, hasznos és szép művön dolgozunk, és 1993-ban már gyönyörű lesz itt minden! Örülök, hogy megismertethettük a jelenlegi tényhelyzetet... de arra törekszünk, hogy mindenkivel megértessük; szép és szakszerű munka folyik Nagymaroson — nyilatkozta Honvéd Tibor. A tatabányai házaspár pedig azt tette hozzá: — Az a baj, hogy nem tudunk már bízni sem a járulékos beruházások teljes megépülésében.

Függőben maradt minden: az egyelőre elzárt adatok ugyanúgy, mint az építkezés leállítása. Mégis kellett ez a vízlépcsőtárlat. Közeledtek egymáshoz az ellenfelek...

Mire csoportunk visszatért a főkapuhoz, már százak vártak — bebocsátásukat, de nem dőlt el semmi sem...

Mészáros István

Mit várhatunk a dunai vízlépcsőrendszertől?

u. 526 89.4.14.

A Duna Európa egyik kincse. Vizgyűjtő területe 817 ezer négyzetkilométer és hosszával – 2860 kilométer – világviszonylatban a huszonegyedik helyet foglalja el. Közvetlenül nyolc ország több mint hetven millió lakosának, vagyis a földréz népességének tizenkét százalékának érdeke fűződik hozzá. Vize nélkülözhetetlen eleme az emberek létének, a flórának és a faunának. Nélkülözhetetlen a gazdaság és a közlekedés számára. A Rajna–Majna–Duna csatorna teljes elkészülése után „gerince” lesz a 3500 kilométeres transzkontinentális vízrendszernek, amely egybeköti az Északi és a Fekete-tengert. Ezért érthető és természetes, hogy Európa lakosságának nagy figyelmét váltja ki a folyónak léte és sorsa.

A XX. század sürgősen megkövetelte a folyó jobb és sokoldalúbb kihasználását. Vízerművek épültek, tökéletesítették a hajózási körülményeket, a vízellátást és az árvízvédelmet. 1987-ig harminc vízlépcső épült. Jelenleg a Gabčíkovo–Nagymarosi Vízlépcsőrendszeren kívül további három folyik a munka. Egyébként a Gabčíkovo–Nagymarosi vízlépcsőrendszer egyrészt lehetővé teszi a kínálózkodó lehetőségek kiaknázását s ezzel egyidejűleg példája a Csehszlovák Szocialista Köztársaság és a Magyar Népköztársaság alkotó együttműködésének.

Négy része van. Nevezetesen a Körtvélyesi (Hrušov)–Dunakiliti víztározó, a felvizes alvicsatorna, a gabčíkovi, illetve a nagymarosi erőmű. A Bratislava alatti említett tározónak hossza hozzávetőleg tizenhat, szélessége pedig 3–4 kilométer lesz. A felvicsatorna a Duna bal partján töltésekkel védett, hossza eléri a 16,9 kilométert, a víz mélysége pedig 7,3 és 14,3 méter között fog változni. Fenékaljának szélessége az első szakaszon 540, a továbbián csak 267 és a gabčíkovi vízlépcső előtt 737 méter lesz. Energetikai és hajózási célokat szolgál majd, ezen kívül magas vízállásnál levezeti a víz egy részét. Az alvicsatorna Gabčíkovo alatt kezdődik és 8,2 kilométer után Paikovičovnál torkollik a Dunába.

A gabčíkovi vízlépcső a felvicsatorna alsó felében helyezkedik, nem messze az azonos nevű községtől. Két fő része van. Az egyik a vízerőmű, amely a vízszintkülönbséget használja fel villamos energia előállítására, valamint a zsiliprendszerből, amely lehetővé teszi a hajózást. A vízerőmű négy kettős blokkjában nyolc vertikális Kaplan-turbinát helyeznek el. Teljesítménye 720 megawatt, az éves energiatermelés 2650 gigawattóra.

A bal parti két zsilip hossza 275, szélessége 34 méter. Ezek a méretek lehetővé teszik, hogy egyidejűleg áthaladjon rajtuk egy vontatóhajó és kilenc uszály. A műveletet irányító toronyból vezérlik.

A nagymarosi vízlépcső Nagymaros és Visegrád térségében szituált. Tározója lehetővé teszi majd a gabčíkovi erőmű csúcsra járatása idején a megfelelő vízállító és hajózási feltételek megteremtését. Az erőműnek három blokkja lesz két-három turbinával és hidrogenerátorokkal. Teljesítménye eléri a 158 megawattot, az éves áramtermelés az 1025 gigawattórát. A két zsilip méretei azonosak a fentebb említettekkel.

A dunai építkezések múltja

A folyó jelentőségével, szabályozása és kihasználása szükségével részben már az ókorban is tisztában voltak. A rómaiak a Duna alsó szakaszán csatornát építettek, hogy elkerüljék a Vaskaput. Tiberiusz császár szabályoztatta a partokat, hogy könnyebbé váljon a csónakvontatás. Évszámításunk kezdetén Augustus császár érmekeket vertett ezzel a felirattal: „Salus rei publicae – Danubius”, aminek jelentése – A Duna a köztársaság jóléte. Nagy Károly nevéhez fűződik az a gondolat, hogy felépüljön a Rajna–Majna–Duna csatorna. Utasítására 792-ben fogtak hozzá a Fossa Carolina csatorna építéséhez, hogy a hadviselés megkönnyítése érdekében egybekapcsolják a két vízrendszert. A kor műszaki kezdetlegessége azonban nem tette lehetővé ennek a műnek a megépülését.

IV. Béla hitvese, Mária, annak érdekében, hogy az árvízveszélytől megóvja Mosonmagyaróvár körüli birtokait, a Dunán, Gönyű irányában új, egyenesebb medret mélyített a folyónak. A múlt század egyik kiváló magyar vízmérnöke, Vásárhelyi Pál pedig (szívroham végzett vele egy rendkívül heves vita következtében, amelyben elmarasztalták a Dunával kapcsolatos terveit), aki még napjainkban is Európa-szerte elismert szaktekintélynek számít, a korszerű ipar, közlekedés és lakótelepek megteremtésének elképzeléseiről fáradozott.

A közelmúltban több mérnök is javaslatokat tett a folyó hasznosítására. Így például Enea Lafranconi 1880-ban a gázlók elkerülése és az árvízvédelem érdekében szorgalmazta a Bratislava–Komárom (Komárno) közti csatorna megépítését. A zürichi Fischer–Reinan 1915-ben energetikai célokra javasolta, hogy a bratislavai kikötőtől építsenek egy húszkilométeres csatornát, majd 1921-ben Holeček mérnök ismertette elképzeléseit, amely szerint, szintén a bratislavai kikötő alatti folyamrészről kezdve, 102 kilométer hosszúságú csatorna épült volna.

A bratislavai Hydroconsult 1951-ben fogott hozzá a Duna kihasználásával kapcsolatos első tanulmányok kidolgozásához. A Magyar Népköztársasággal – kormányküldöttségek szintjén – már 1952-ben megkezdődtek Budapesten a tárgyalások. A hazai tudományos akadémiáinkat 1953-ban kormányhatározat bízta meg azzal, hogy kövessék figyelemmel a dunai erőművek terveinek kidolgozását és kezdeményezően segítsék ezt a munkát.

A Hydroconsult (korábban Hydroprojekt) által kidolgozott tervet a csehszlovák szakemberek 1955-ben szovjet szakemberekkel konzultálták. Hangsúlyt kapott az a gondolat, hogy az összehangolt kivitelezéshez szükséges lesz az osztrák fél hozzájárulása is. Ausztriával az első tárgyalások ugyanannak az esztendőnek decemberében valósultak meg kormányküldöttségek szintjén. A következő évben az osztrák fél kidolgozta a Duna kihasználásának keretét – Bécsből a csehszlovák államhatárig. A két ország kormányküldöttségei 1957 áprilisában egyezményt írtak alá a Bratislava–Wolfsthal erőmű építéséről. A beruházási feladatot kormányunk határozatban hagyta jóvá 1958. október 1-jén.

A magyar fél 1956. február 4-én egyezett bele abba, hogy csehszlovák területen elkészüljön az üzemvízcsatorna. A két ország kormányküldöttségei 1958 októberében megegyeztek, hogy 1961–1965-ben felépítik az első közös erőművet, a nagymarosi, s a vízlépcsőrendszer építését rögzítik távlati terveikben. Ennek alapján a kivitelezés négy változatát dolgozták ki, amelyeket megítélésre a moszkvai Hidroprojekt elé terjesztettek, amely közülük a két legkevesbé költségeset választotta ki (25–50 százalékos megtakarítás).

Budapesten 1960 júliusában azonos álláspontra helyezkedett a csehszlovák–magyar vegyesbizottság is. Decemberben a moszkvai közös konzultáció második körében javaslat született, hogy dolgozzanak ki tervet egy olyan megoldásra, amelynek keretében a 710 megawattos gabčíkovi erőművet csúcsra járatnák, a 187 megawatt teljesítményű nagymarosi erőműrendszer pedig a kiegyenlítő tározó szerepét töltené be. Ezt az elképzelést a vegyesbizottság 1961 júniusában elfogadta. Egyébként a Duna Dévintől a Fekete-tengerig terjedő szakasza kihasználásának sémájához beleegyezésüket adták a KGST tagállamai is két állandó bizottságnak budapesti, illetve szófiai tanácskozáson.

A CSSZSZK és az MNK kormányküldöttségei 1963 áprilisában megerősítették a közös csehszlovák–magyar Duna-szakasz

Gabčíkovo–Nagymarosi Vízlépcsőrendszer általi kihasználásának koncepcióját. A közös beruházási feladatot a két állam 1974-ben hagyta jóvá. Ezt követte 1977. szeptember 16-án az említett vízlépcsőrendszer felépítéséről és üzemeltetéséről szóló egyezmény aláírása miniszterelnöki szinten. Egy évre rá elkészült a közös terv is, amely bázisa lett a további terveknek és munkálatoknak.

A szakvéleményezés szakasza

Az SZSZK-kormány 1969. évi 198. sz. határozatában egyetértéssel vette tudomásul, hogy a kiválasztott változat a legelőnyösebb. Ennek alapján dolgozták ki az üzemvízcsatornára épülő változat beruházási feladatát és ezt előterjesztették szakvéleményezésre, amely 1973-ban zárult. Ennek alapján a CSSZSZK-kormányának elnöksége jóváhagyta a rendszer alapvető paramétereit. A nyolcvanas évek elején további szakvélemények alapján a vízlépcsőrendszer hazai költségeit kerekén 17 milliárd koronában állapították meg. A rendszer gazdasági hatékonysága a számítások szerint megfelelt a mochoveci atomerőmű hatékonysági mutatójának. Az egybevetésből kitűnt, hogy a Duna vízienergiájának a rendszer általi kihasználása gazdaságilag előnyösebb nemcsak abszolút viszonylatban, hanem a fajlagos költségek tekintetében is azonos avagy előnyösebb megoldást jelent az atomerőművi energia előállításához képest. Annál is inkább, mivel a világpiacra szüntelenül emelkedik a tüzelőanyag és az energia ára. A Gabčíkovo–Nagymarosi Vízlépcsőrendszer hazánkban évente 700 ezer tonna kőolajat vagy 2 millió tonna energetikai szenet takaríthat meg. S ez jelentős tétel, különösen ha azt vesszük számba, hogy a becslések szerint nálunk 1977-től 1990-ig a kőolaj ára megháromszorozódik s a földgázé is hasonló arányban növekszik.

További előnyökkel is okkal számolhatunk. Így például a vízlépcsőrendszernek köszönhetően öntözéses gazdálkodást folytathatunk majd mintegy százezer hektáryi mezőgazdasági területen. Mégpedig előreláthatóan olyan időszakban, amelyben a világpiacra megnő az élelmiszerkereslet és ennek megfelelően az élelmiszer ára is. A szakvéleményezés szerint a mű megvalósítását követően az egész csehszlovák–magyar Duna szakaszon javulni fognak a hajózási körülmények. Továbbá ezáltal több és jobb ivóvízforrásunk is lesz. Pozitívumként könyvelhetjük el azt is, hogy az építkezés befejezése után csaknem 23 millió köbméter homokos kavics áll majd a rendelkezésünkre.

A költségek egyébként ez év elejéig némileg módosultak. A vízgazdálkodási és az energetikai beruházások összköltsége nagyjából 18 és fél milliárd korona lesz, a beruházási eszközök megtérülésének ideje tizenkét év, a járulékos beruházásoké 3,2 év.

A legfőbb előnyök

1. A legjelentősebbnek tekinthetjük az energiatermelés felfuttatását. A Duna vízbőségétől függőviszonyban Csehszlovákia

évente átlag 1837 gigawattóra villamos árammal fog gazdagodni. Igen fontos a csúcstermelés előnyösége is. Ennek a műnek köszönhetően csökkenni fog az áramhiány a két érintett ország energetikai hálózatában.

2. A környező terület lakossága szempontjából a legjelentősebb tényező az árvízvédelem tökéletesítése. Az eddigi töltések csehszlovák területen kétszázezer, magyar területen pedig negyvenezer hektárt védtek, de nem százszázalékos biztonsággal. Amennyiben nem valósult volna meg ez a vízlépcsőrendszer, akkor nálunk hozzávetőleg kétfélmilliárd korona költséggel további árvízvédelmi intézkedéseket kellett volna megvalósítani, nem is számolva a mederkezelést és a töltések karbantartása stb. költségeivel.

3. A szóban forgó Duna-szakaszon az építkezés megvalósításával megszűnnek a gázlók és javulni fognak a nemzetközi hajózás feltételei. A víz mélysége eléri a Duna-bizottság által szorgalmazott szintet és a hajózásnál csökken a víz ellenállása, aminek következtében kevesebb üzemanyagra lesz szükség és az áthaladás is gyorsabbá válik.

4. Az érintett terület lakossága életének, az iparnak, a mezőgazdaságnak, az idegenforgalomnak és a szociális ellátásnak megfelelő körülményeit hivatott biztosítani főleg az SZSZK-kormányának 1978. évi határozata a Gabčíkovo–Nagymaros közötti 307 ezer hektáryi területről. A mellékleteként kidolgozott irányelvek kötelező erővel meghatározzák a legfontosabb tennivalókat.

Ökológiai kérdések

A tervezési munkálatok beindulása pillanatától számos szakember foglalkozott az építkezés által érintett terület környezetvédelmi problémáival. A javasolt megoldásoknak fontos részét képezte az ún. biológiai terv, amelyet az URBION 1976-ban dolgozott ki, majd 1986-ban kiegészítette.

A legjelentősebbeknek azonban azok az ökológiai problémák tűnnek, amelyek „menet közben” merülnek fel. Többnyire az váltja ki őket, hogy egyrészt az elmúlt évti-

zedben jóval több ismeretre és tapasztalatra tettünk szert a környezeti kérdések megoldását illetően, másrészt pedig a szakembereknek és a laikusoknak növekvő és érzékenyen reagáló érdeklődése a Duna melletti terület sorsa iránt. A párt- és az állami szervek ezért számos intézkedést fogantatosítottak, amelyeknek célja a műszaki megoldásokat felelősségteljesen és átfogó módon összehangolni az ökológusok és a tájvédők javaslataival. Nagy figyelmet fordítunk az ártéri erdőkre. Javaslatot dolgoztak ki a Körvélyesi–Dunakiliti tározónál egy vízkimelő objektum építésére, amelynek segítségével szabályozhatóvá válik ezeknek az erdőknek vízellátottsága. Zvolenban az Erdőgazdasági Kutatóintézet felméri annak lehetőségét, hogy ebben a térségben ellenállóbb fajtákat telepítsenek. Tudományos munka folyik annak érdekében is, hogy a Csallóközben megoldják a termőföld lehető legjobb kihasználásának problémáit, mégpedig a rendelkezésre álló csatornahálózat, illetve öntözőberendezések rekonstrukciójával és bővítésével. Ezen felül a Szlovák Tudományos Akadémia javaslatot terjesztett elő az érintett területeken 27 biológiai központ és bioszféra létesítésére. Ezek olyan, biológiai szempontból értékes területek, amelyeken összpontosított figyelmet szentelnek és védelmet nyújtanak a veszélyeztetett biotópoknak, illetve amelyeken biztosítják a rendszeres tudományos tanulmányozás és megfigyelés – monitoring – előfeltételeit.

Ez utóbbira mind nagyobb figyelem irányult az elmúlt néhány esztendőben. A monitoring feladata hosszú távon és rendszeresen megfigyelni a természeti közeget vagyis a vizet, a levegőt, a földet, a növény- és az állatvilágot. Jelenleg főleg a kiindulási vagyis az ún. nullahelyzet rögzítésére törekednek, hogy az egybevetéskor legyen a műüzembe helyezése után kialakuló körülményekkel. A továbbiakban azonban ez a rendszer felméri az üzemelés mindenmű hatását, hogy megelőzhető legyen az esetleges kedvezőtlen következményeket. A csehszlovák és a magyar fél ezzel kapcsolatban kidolgozta az ilyen jellegű tevékenység tervdokumentációját.

Mindezeknek az intézkedéseknek és munkálatoknak célja, hogy ez a vízlépcsőrendszer elkészülése után nemcsak gazdasági szempontból szolgálja a társadalmat, hanem egyidejűleg hasznára váljon a jövő nemzedékeinek is, amelyek egyebek között ennek a műnek köszönhetően nagyvonalúan megépítendő üdülési és sportlétesítményekkel is gazdagodni fognak.

MAGDALÉNA SRNCOVÁ mérnök

4. sz. 20

89. 4. 14.

Magyar Hírlap, 19. 4. 21.

Közügyülésre készül a Duna-kör

Hírek Schilling-milliárdokról

Egy pletyka járja be Budapestet. Azt beszélnek, hogy a kormány azért ragaszkodik a nagymarosi erőmű építéséhez, mert az osztrákok nyolcmilliárd schillinges hitelét már fölvette, átcsoportosította, s most fut a pénze után, azaz épít... Mindez tegnap, azon a sajtótájékoztatón vetődött föl, amelyet a Duna-kör tartott a szombati közgyűlésüket megelőzendő.

A tájékoztatót tartó Szekfű András nem tudta megerősíteni a hírt, ám cáfolni sem. Eszmefuttatása így hangzott: A Duna-kör tagjai biztosak voltak abban, hogy előbb viszik dűlőre a maguk ügyét, s csak majd azt követően kerülhet sor a többpártrendszer kialakítására. 1956 újraértékelésére, avagy Nagy Imre, s a többi kivégzett exhumálására... Ezzel szemben tény: a nagymarosi erőmű építéséhez a hatalom következetesen ragaszkodik, holott — tettelezte föl Szekfű — a vízes-lobby nem lehet ennyire erős.

A tájékoztatót követően azonnal föl hívtuk Havas Pétert, az építkezés kormánybiztosát, aki cáfolta a hírt:

— Egyetlen fillért sem vetünk föl — mondotta —, hiszen a megállapodások értelmében az osztrákok munkát adnak, amiért 1996 és 2015 között, másfél évtizeden át elektromos drammal fizetünk. Az osztrákok — ha már pénzről van szó, elmondom —, az eddig elvégzett munkák mintegy harminc százalékát magyar alvállalkozókkal végeztették, s ezekért valutával fizetnek.

A Duna-kör sajtótájékoztatóján elmondták, hogy a szombati közgyűlésen részt vesz a százötven tag, s az osztrák zöld párt két képviselője is. Az eddigi öt tagú választmányban tisztújításra kerül sor, s hét tagúra nő, hisz a munka egyre több. A „dunások” energilájának 90 százalékát pillanatnyilag a nagymarosi építkezés leállítására vonatkozó törekvések viszik el, de figyelemmel kísérik az ófalui izotóptemető ügyét, a két-től veszélyeshulladék-telep létesítése körüli bonyodalmakat, a levegőtisztaság védelmét szolgáló megmozdulásokat.

A közgyűlésen Vargha János, a dunakanyari beruházás szakmai, Szekfű András pedig a társadalmi-politikai vetületeiről tart majd előadást, és sor kerül egy sajtótájékoztatóra, amelyen a vízelépcső és a Bécs-Budapest világkiállítás összefüggéseit kívánják elemezni.

Elmondták még, hogy a Duna-kör nem környezetvédő pártként kíván működni a későbbiekben sem, hisz politikai tevékenységet nem folytat. Az osztrákokkal kötött szerződésekből helyesnek tartják a magyar-osztrák villamosenergia hálózat összekapcsolását, s nem vitatják azt sem, hogy energiaszállítási kötelezettségünknek eleget kell tennünk, ám más forrásból. Az építkezés leállítása után a szerződést tanácsos lenne módosítani, méghozzá oly módon, hogy az építési kapacitás maradjon itt, s elmaradott infrastruktúránk fejlesztésében vegyen részt.

Szekfű András elmondta még, hogy a Duna-körnek pillanatnyilag nincs kirelt programja. Kérdésünkre, vajon miért nincs, ezt válaszolta:

— Minden a nagymarosi építkezés függvénye... Ha tovább épül, az olyan környezeti károkkal jár, amelyek kivédése köti le majd a Duna-kört, ha leállítják, akkor más környezetvédelmi munkákat is föl vállalhathatunk.

(v. n.)

*

Részletek az Ellenzéki Kerekasztal Németh Miklóshoz intézett leveléből:

... Az Országgyűlés március 9-én értesült arról, hogy a Nagymarosnál folyó munkálatokat a miniszterelnök nem tartja visszafordíthatatlannak, a kormányban pedig van hajlandóság némi kompromisszumra. Újabbán pedig a Külügyminisztérium sem tart a szerződések módosításával járó, esetleg be nem látható nemzetközi jogi következményektől...

... Részünkről — egyetértve a Magyar Tudományos Akadémiával és a független környezetvédelmi szervezetekkel — a Nagymarosnál folyó építkezések elhagyásának a bőszi erőmű folyamatos üzem módjának kompromisszumát javasoljuk. Meggyőződésünk, hogy ez nemcsak országunk, de a szlovák nép környezetének megóvásához is hozzájárul...

A kerekasztal-megbeszéléseken résztvevő politikai szervezetek bejelentik, hogy megkezdik a felkészülést a népszavazásra, annak érdekében, hogy a lakosság tisztességes és hiteles információk birtokában foglalhasson állást...

(MTI, OS)

Neprabadság, 19.4.22

Miért mondott le Váncsa Jenő?

Elterjedt a hír, hogy Váncsa Jenő mezőgazdasági és élelmiszerügyi miniszter lemondott. Az MTI munkatársa megkérdezte a minisztert, van-e ennek a hírnek alapja?

— Igen, valóban így van — mondotta. — Az is igaz, hogy azok a vezetők, akikre ez tartozott, kérték, hogy maradjak hivatalomban tovább, legalább a választásokig. Am elhatározásom véglegesnek tekinthető, — Mivel indokolja ezt a meglepetésszerű döntését?

— Indokaim egy része teljesen emberi: egészséges vagyok, ám elmúltam 60 éves. Ami a kérdés másik részét illeti: vallom, mai gondjaink egyik eredője, hogy hosszú évek óta nincsen igazi vezetői rotáció, ennek a ténynek a felismerése is hozzátartozik elhatározásomhoz. Ám a legfontosabb: a magyar agrár-gazdaság új korszak előtt áll. Az ágazat a reformfolyamatokhoz sok szállal kapcsolódik, és már érelelődik a viták nyomán az új agrárpolitika. A vitákhoz jó alapot adtak azok a tézisek, amelyeket elfogadott a Központi Bizottság, s amelyeknek lényege: az elért értékekre, eredményekre építve kell új alapokra helyezni agrártermelésünket. Ebben a munkában továbbra is részt kívánok venni. Tény viszont, hogy az új agrárpolitika valóra váltásában aktívan közreműködni ma jobban lehet akkor, ha nem a kormány tagjaként tevékenykedem.

Neprabadság, 19. 4. 22.

A VILÁGSAJTÓBÓL

Neue Kronen Zeitung

Káosz Nagymaros körül

Ellentmondó jelentések, tüntetések, de építési stop nincs; ezzel a tömören fogalmazott mondatokkal kezdő beszámolóját a nagymarosi erőműberuházásról a bécsi Neue Kronen Zeitung.

A cikkíró megállapítja, hogy az osztrák cégek munkálatai jó ütemben folynak a nagymarosi vízlépcső-építkezésen, ám e munkák a „bizonytalanba vezetnek”, mert a beruházásról folyó politikai vita kimenetele Magyarországon teljesen nyitott. Májusban kell népszavazási törvényt hozni, s ha az erőműellenzők kerekednek felül és Nagymarosnak vége, akkor a magyarok kettős szerződösszegést követnek el.

Az egyik oldalon Csehszlovákiával szemben, amely a (majdnem kész) gabcikováci erőművet Nagymaros nélkül csak 60 százalékban használhatja. Erre az esetre már szó van 15 milliárd osztrák schilling értékű kártérítési követelésről — állítja az osztrák

lap. A másik oldalon az Österreichische Donaukraftwerke (DoKW)-vel szemben lenne szerződösszegés. A DoKW fővállalkozóként arra vállalt kötelezettséget — emlékeztet a lap —, hogy az erőművet 5,75 milliárd schillingért (plusz kamatok) megépíti. A magyaroknak egyetlen schillingbe sem kerül az építkezés: áramszállítással fizetnek 1996-tól kezdődően. Időközben a Creditanstalt és a Länderbank végzi az előfinanszírozást, sőt a DoKW-nak kötelezettséget kellett vállalnia, hogy 1,5 milliárd schilling értékű megrendelést ad ki magyar cégeknek. A foglalkoztatott osztrák cégek valóságos ipari kicso-dát tesznek ki: Andritz, Voith, Elin, VOEST, Stüag, Univer-sale csak néhány a sorból. Ők valamennyien érvényesítenék követeléseiket a DoKW-vel szemben, ami már most 2,5 milliárd schillingre rúgna.

A legjobb esetben a bankok kifizetik majd a cégeket abban a reményben, hogy Magyarországon 1996-tól törleszti adósságait a kamatokkal együtt, fogalmaz a cikkíró.

12

7458

A társaság megírta levelét

VÍZIMÉRNÖKÖK A VÍZLÉPCSŐ FÖLÉPÍTÉSE MELLETT

A Vásárhelyi Pál Társaság három képviselője — *Vágs István* a szegedi, *Zsuffa István* a bajai szervezet részéről, *Hankó Zoltán* pedig a szervező bizottság elnökeként — levelet juttatott el *Szűrös Mátyáshoz*, az Országgyűlés elnökéhez. A vízimérnökök azt kérik, hogy szakmai és politikai érveiket tartalmazó levelüket a népszavazással kapcsolatos parlamenti döntés előtt az elnök ismertesse a képviselőkkel. „Sem a dunakiliti-bósi, sem a nagymarosi vízlépcső megépítésével kapcsolatban semmiféle bizonyított, vagy akár értelmesen és hitelt érdemlően megfogalmazott káros következményről sem a szakemberek, sem a közvélemény nem tud” — így a levél, melynek a népszavazást elutasító érvelését itt közöljük.

Egy ilyen országos jelentőségű és nemzetközi kötelezettségeket is érintő létesítmény nem lehet politikai csatározásoknak sem tárgya, sem eszköze.

A kormány határozatlansága azonban arra látszik utalni, hogy legitimációjának erősítésére ellenzéke nem feltétlenül politikailag legerősebb, de mindenképpen leghangosabb csoportjának megnyerésére — egy vélt társadalmi konszenzus érdekében — a munkák leállításának áldozatától sem riad vissza.

Az ellenzék legaktívabb csoportjai pedig a valós problémák felvetése, vitatása helyett folytatják a személyes presztízs által is vezérelt kétes játékok, és olcsó győzelem reményében feláldozzák igazi lehetőségeinket, megbontják a társadalom, az értelmiség egységét, szembeállítva egyes csoportjaikat nem politikai elveik, hanem szakmai tisztességük kérdésében.

Politikai, társadalmi életünk fejlődését akadályozzák azok, akik ma a kérdés körüli politikai pótcselekvés erőltetésével akarják konzerválni, befagyasztani helyzetünket, pedig valós problémáinkat kellene és lehetne megvitatnunk, megoldanunk.

A vízlépcsőrendszer beruházásának nagy része elkészült, a hátralévő munkák költségeinek döntő többségét a kivitelező osztrák vállalat fedezi (a későbbi áramszállítás elővárszárlásaként). A munkák leállításával kárba vesző tízmilliárdok, az ugyancsak jelentős külföldi kártérítési kötelezettségek, valamint a bontás és a helyreállítás költségei gazdasági helyzetünkben elviselhetetlen és főleg értelmetlen többletterhet jelentenének. Az elköltött és mindenképpen kifizetendő milliárdokért a döntéshozóknak és a műszaki tervezőknek — mindenképpen felelniük kell, de a felelősségrevonásnál a vádlókat is felelősség terheli: a vádakot kell igazolni, és nem a megvádoltakat kell a gátlástalan propaganda ellentmondó vádözlőnére propagandafogásokkal válaszolnia.

A felelősségrevonás népszavazásra, népitőleltre nem bízható.

Bármilyen bíróság előtt a vádló-

nak bizonyítania, vagy valótlanná vádjaiért felelnie kell. Független bíróság előtt nehezen vádolható az a magyar Vízügyi Szolgálat árvízvesztély okozásával, amely pl. 1965-ben és 1970-ben a környező országok valamennyiét elpusztító árvizektől az országot megmentette. A „tisztességes tájékoztatás” nevében, a népszavazási propagandában ugyan lehet azt híresztelni, hogy a tervezők Visegrádnak hazánk történetéhez fűződő legszebb emlékeit akarják elpusztítani, egy bíróság előtt azonban ezt bizonyítani kell. A bíróság éppúgy megköveteli, mint a tervező, hogy fogalmazza meg értelmesen, milyen „felmérhetetlen ökológiai károk” fenyegetik az ország lakosságát, mert ez a kijelentés kitűnő propagandaeszköz, de ténynek aligha tekinthető. A bíróság előtt ha valaki „az élet védelmének” szölamával vádol, az a gyilkossággal vádol, és e vádat igazolnia kell, s e vádért is felelnie kell. Igazolni kell az ún. gazdaságossági számításokat, amelyek propagandaszólama szerint jobb a beruházás tízmilliárdjait veszni hagyni, a kártérítési kötelezettségeket kifizetni, bontási és helyreállítási munkák eddig még fel sem becsült milliárdjait vállalni, mint ugyanezért az összegért Európához kapcsolódó vízi úthoz, fokozott árvédelmi biztonsághoz és — az előlegezett építési költségek természetbeni térítése után — gyakorlatilag ingyen, hulladéktól, szennyeződéstől mentes, folyamatosan megújuló energiához jutni.

A felelősséget bíróság, és ne a jobb választási propaganda hatásossága és ereje döntse el.

A népszavazás propagandaeszközei a kérdés körüli zűrzavart, tájékozatlanságot tovább fokozzák.

Az ellenzék népszavazást előkészítő propagandája esetenként elismeri a kérdés politikai jellegét. A politikai érvek azonban csak létező

alternatívák közötti választásnál lehetnek a propaganda eszközei. A döntés után, a lerombolásra történő agitációhoz csak műszaki és gazdasági érvek használhatók. Műszaki és gazdasági kérdésekben a válasz azonban mindig egyértelmű, vagy igen, vagy nem, függetlenül attól, hogy hányan szavaznak az igenre vagy a nemre. E kérdésekben, az objektív igazság kérdésében pedig nem mindegy, hogy az eredetileg szükségszerűen tájékozatlan, szavazásra jogosult választópolgár mit hisz el, az igazságot, vagy az ügyesebb propagandát. A népszavazás kitűzése tehát a műszaki, természettudományos és gazdasági tényekre vonatkozó ellentétes propaganda-hadjáratnak ad helyet, amely közül az egyik — és ebben a vonatkozásban mindegy, hogy melyik — a valótlanságot állítja és propagálja. A „tisztességes tájékoztatás” helyett így a politikai agitációból mindenképpen népbuftás lesz.

A nagy múltú és a világon igen elismert magyar Vízügyi Szolgálatnak nincs propagandagépezete. A propagandát a vízimérnök sem ilyen irányú tehetséggel, sem idővel, sem energiával nem győzi, mindenképpen alul marad azokkal az ellenzékkel szemben, akik a propagandát és a politikai agitációt választották főfoglalkozásukként.

A munkák folytatására és a népszavazási javaslat elutasítására vonatkozó követelést csak motiválja a vízügyi szakma hitelének védelme, a szervezett hitelrontás elleni tiltakozás. A vízügyi hitelen túl az ország megbízhatóságának és logikus gondolkodásra való képességének a hitelt is kockáztatjuk.

89.4.22.

De'lmagyarorszag

HATÁROZAT ÉS JAVASLAT A BÖS—NAGYMAROSI VÍZLÉPCSŐ MIATT VESZÉLYEZTETETT RÉGÉSZETI EMLÉKEK MEGMENTÉSÉRE

Az MTA Filozófiai és Történettudományok Osztálya 1989. január 27-i ülésén tárgyalta meg a Régészeti Bizottság előterjesztését és javaslatait a bös—nagymarosi építkezések által fenyegetett nagy értékű régészeti leletek megmentésére. Az alábbiakban — az osztály javaslatának megfelelően — közreadjuk a nagy figyelmet érdemlő dokumentumot és az osztály határozatát, állásfoglalásait és ajánlásait.

A RÉGÉSZETI BIZOTTSÁG HATÁROZATA

A Régészeti Bizottság, régészetiünk tudományos és etikai emberbizottsága, az 1970-es és 1980-as években nem foglalkozott a nagymarosi építkezések kapcsán felmerülő régészeti feladatokkal. Mentőgőz csupán annyit lehet felhozni, hogy a szóban forgó időszakban véleményét senki sem kérte: az elmúlt 18 évben egyetlen országos vagy más felettes hatóság, sőt a leletmentési feladatokkal megbízott régészeti intézmények sem igényelték a Bizottság állásfoglalását. 1988 őszére azonban a helyzet annyira kritikusá vált, hogy nem várhattunk tovább külső felezőllátásra, s a Régészeti Bizottság a magyar régészet egyetemes érdekeit és felelősségét szem előtt tartva, saját elhatározásából napirendre tűzte a kérdés megvitatását. Az idei, 1988-as esztendő szűles körű nyilvános vitáival, hivatalos és félhivatalos megnyilatkozásaival kapcsolatban a Bizottság a következőket tartja szükségesnek leszögezni.

Nem helytálló az az álláspont, hogy a régészeti emlékek megmentéséért mindent megtevéünk volna, s még kevésbé tudnánk

azok a derűlátó nyilatkozatok, amelyek hazánk közvéleményét azzal befolyásolják megnyugtatólni, hogy régészeti emlékek nem fogunk elpusztulni vagy csak jelentéktelen számban semmisülnek meg. A Bizottság tényként leszögezi, hogy régészetiünk már 1958-ban pontosan felmérte, hogy legkevesebb 20 római határőrállomány, több középkori magyar templom és kolostor, számos őskori telep, valamint középkori falu fog elpusztulni. Tegyük rögtön hozzá, hogy ezek száma azóta csak növekedett. Pusztulásukkal — bármilyen fájó volt is — a közélet-közéletétől elveto számolni kellett, s a kutatási tervek ennek tudatában készültek. De a magyar régészet azzal is tisztában volt, hogy Esztergom, Géza fejedelem, Szent István és az Árpádok fővárosa, beláthatatlan ideig kutathatatlanul válik, s emlékeinek jelentős része anélkül semmisül meg, hogy valaha feltárni lehetett volna. Vagyis működésben a múzeumi és műemléki törvényünk értelmében feltétlenül védelemre és fenntartandónak számító ókori és középkori műemlékekről és más

történelmi emlékekről le kellett mondani, a többi ártást a magyar régészet abban a tudatban végezte, hogy a nem kő- és téglépítmények feltárással következtében annyira is megsemmisülnek, a csak leleteik és pontos dokumentációjuk marad az utókorra.

Amivel a régészet már 1958-ban és ma sem tud számolni, az a gátépítésekhez szükséges, előre nem tervezett, sőt, szinte törvényszerűen az utolsó pillanatokra hagyott földnyerő helyek átkutatása. Ezeket ugyanis a tervek szerint a víz és az építkezés nem fenyegeti, s így előzetes vizsgálatuk, esetleg feltárással — kivált olyan esetekben (pl. régi temetők), amikor felhozni nyoma nincs — nem lehetséges. Másrészt azért nem, mert az ilyen célú kutatás nemcsak a régészeti leletmentésekre biztosított anyagi lehetőségeket, hanem a magyar régészet egészének teljesítőképességét is sokszorosan megalapozta. Vagyis máris olyan problémába ütköztünk bele, amellyel a hiányos anyagi, technikai és személyi feltételek miatt lehetetlenül állunk szembe.

Régészetiünk a vízlépcső-építés három ízben tervezett megindulásával párhuzamosan, három ízben kapott jelentős anyagi támogatást a kormányzattól és a vízügyi beruházóktól. Nem maradt azonban említés nélkül, hogy ez minden esetben megszűnt elmaradt attól a támogatástól, amelyet a csehszlovák kormányzat a Szlovák Tudományos Akadémia Régészeti Intézetének ugyancsak célból biztosított.

Legsikeresebb, a legismertebb az MTA Régészeti Intézete által szervezett és irányított 1959—1966. évi dunakanyari leletmentő kampány volt; maga az Intézet (akkor még Kutatócsoport) nem kis mértékben a feladat elvégzésére alakult. Ekkor történt meg a Duna- és az Ipoly-völgy veszélyeztetett régészeti emlékeinek számbavétele, a feltárással is jó úton haladó kezdődött meg. Az MTA Régészeti Intézete az egész magyar régészetet képes volt — legálábbis az első években — mozgósítani. Az egyetemes, a fővárosi és a vidéki múzeumok régészeti egyaránt erkölcsi kötelességüknek tartották, hogy részt vegyenek a

nagy munkában. Bár MTA-feltárások a Dunakanyarban még 1967 és 1975 között is folytak, maga a leletmentési akció egy év-tized után — a nagyművi gát tervezéssel együtt — lezártnak élt.

A Bös—Nagymaros-szerződés megkötése utáni második kampányt a Magyar Nemzeti Múzeum irányította. Jelentős, de a korábbiaknál kisebb lehetőségekkel, ám még mindig a szűles körű országos összefogás igényével indult a program. A vízügyi hatóság (OVH) a kivitelező OVIBER útján 1978—82 között 5, 1986—91 között — a kért 15 millióval szemben — 10 millió forintot biztosított. Ez a támogatás a feladat nagyarányúhoz képest igen kevés. 1978 és 1982 között kutatások az előkészítésre állt területeken folytak, majd a terv átmeneti szüneteltetése miatt újból leálltak.

A legújabb — immár döntő — kampánynak 1987-től az osztrák beruházások és építkezések folyamatosával párhuzamosan kellett volna kezdenie. Az égetően szükséges kampányra azonban mindmáig nem került sor, mivel a korábbi jogi szabályozásoktól gúzsba kötött gazdasági feltételek mellett, a munkálatok irányítását magára vállalt Nemzeti Múzeum minden erőfeszítése ellenére sem képes az egyre szaporodó leletmentésekhez kellő számú régész, munkást és gépi felszerelést biztosítani. A kialakult helyzetre rendkívül jellemző a vidéki és fővárosi múzeumok látszólagos passzivitása: nemcsak a vezetők, de a szóban forgó intézmények fiatal régészei is igyekeznek elhárítani a közreműködést. Az utóbbiak nem kis része valóban túl van terhelve a leletmentésekkel, de a jelen helyzetben nyilván elhárasztható köznevelési és egyéb feladatokkal is. Ugyanakkor a gazdasági helyzet változásai olyan körülményeket teremtek, amelyeket immáron senki sem képes vállalni. Hogyan várható el távoli megyékből érkező családok, s általában lakógonddal küszködő fiatal régészek, hogy hónapokon át dolgozzanak az állítólagos köznevelési, tehát megerőltető Dunakanyarban a kötelezően előírt 31 Ft-os napi díj mellett, miközben munkájuk órábértük csak eseten-

35

74524

ként akár két-háromszorosa is lehet! S tegyük hozzá, hogy a körülményes zónában a megélhetéshez az átlag 6000 Ft-os fizetések teljes ráfordítása sem nagyon volna elegendő! Amíg ez a méltatlan helyzet fennáll, amelyet egyébként érdekes volna a vízlépcsőn dolgozó osztrák és magyar mérnökök, munkavezetők anyagi körülményeivel összehasonlítani, addig nem lehet számítani több hónapos leletmentést vállaló fiatal régészek közreműködésére.

Megdöbbentő és kavaró tény, hogy mannyire nincs biztosítva a régészeti feltárásokhoz szükséges kézi és gépi munkaerő. Hét- és pénzpoénokból egy-egy régész végzettség 2–3 munkásból, jórészt aggasztókkal, nővel, lányokkal. Használható munkaerővel a vízlépcső-építkezés rendelkezik; ezt csak a keretben lehet megfizetni és elhelyezni, míg a régészeti leletmentések munkásszükségletét sem jogszabály, sem az anyagi lehetőségek nem biztosítják.

A helyzet kritikája 1987-ben vált. Az építkezés folyóirataiban lázas ütemű leletmentésekhez vezetett, melyek teljes súlyát — a fontok miatt — a Nemzeti Múzeum néhány régésze mellett elsősorban a visegrádi és az esztergomi múzeum hat régésze volt kénytelen magára vállalni. Azóta hónapok óta, látástól-vakulástól mentik a leleteket az említett körülmények között, vagyis a szükségessé felfogás, valamint munkálatszáma és — lévén területileg „illetékesek” — nem egyszer „napidíj” nélkül. Törvényben előírt munkájukat az osztrák és magyar építők hol segítették, hol pedig akadályozták; a leletmentési jog nemcsak tisztázatlan, de nincs biztosítva az építkezés körzeteiben. A magyar régészet másfél évtől kezdve az esztergomi és visegrádi kollégák erőfeszítéseit, a kellő segítség ottan sem érkezett meg, ahonnan joggal várható lett volna.

A helyzet 1988-ban bekövetkezett súlyosbodása miatt határozta el a Régészeti Bizottság, hogy albizottságai közreműködésével sürgősen felmérje a helyzetet, és a helyzetjavallatokról tájékozódva megtárgyalja a teendőket. Egyetlen szempont vezérelt, és pedig a Magyar Nemzeti Mú-

zeum megnevezése, hogy az anyagi és személyi feltételek biztosításának szorgalmazásával a dunakanyári leletmentést újból országos ügyvédi legyen képes folytatni.

A november 24-i ülésen a Régészeti Bizottság elvi állásfoglalást és intézkedési tervjavaslatot fogalmazott meg és fogadott el. A Bizottság kéri az MTA H. Filozófiai és Történettudományok Osztályát, hogy az anyagot vitassa meg, fogadja el és támogatásul terjessze az MTA Elődöntő elé.

Az MTA Régészeti Bizottsága

Elvi állásfoglalás

1. Egyetlen feltárható és megmenthető történelmi-régészeti emlékek sem szabad ásatási megfigyelés és dokumentálás nélkül elpusztulni.

2. A kőlepusztítás, kőből vagy téglából épült római, magyar középkori és török kori emlékek közül mindazok megmentését meg kell kísérelni és állandó bemutatásukról (konzerválásukról, helyreállításukról) gondoskodni kell, amelyek elpusztításuk feltétlenül nem szükséges. Az ide sorolandó emlékek soráról a régész és vízügyes szakemberek együttesen konzultáljanak és döntenek.

3. A régészek számára ismét országos mozgalomra, erkölcsi kötelezettség kell lenni, hogy a vízlépcső-építéssel kapcsolatos régészeti feltárásokban, leletmentésekben részt vegyenek. A munkálatokat továbbra is a Magyar Nemzeti Múzeum irányítja és egyeztet. A feladatok kitűzésében az oklógistól nagyobb szerepet kell biztosítani az Ásatási Bizottságnak és a legmozgékonyabb szakmai együtteseknek, a régészeti albizottságoknak.

4. A vízlépcső-munkálatokkal kapcsolatos régészeti leletmentések anyagi és erkölcsi feltételeit a jelenleginél jóval nagyobb mértékben szükséges biztosítani.

a) Az anyagi feltételeket az intézkedési tervjavaslatban részletezzük.

b) Az erkölcsi támogatás előrendű feltétele, hogy a vízlépcső-építéssel megbízott valamennyi főhatalmát és folyami közmunkát végző magyar és osztrák vállalat legyen eleget a törvényben megfogalmazott kötelezettségnek. Valamennyi újonnan előkötött leletre és lelőhelyre haladéktalanul (telefonon!) értesítse a Magyar Nemzeti Múzeumot vagy a területileg illetékes múzeumokat (Visegrád, Szob, Esztergom, Tata). A munkálatokat átmenetileg azonnal állítsák le és nyújtsanak támogatást a feltárások minél gyorsabb elvégzéséhez. (Az eddigi tapasztalatok — ajánlatos módon — a több évtizede kialakult törvénytörő, rossz gyakorlatot tanúsítják: a magánbírósági munkavezetők — nemegyszer fényesíttetéssel — megtiltják a munkavégzőknek, a földgépkezelőknek a régészeti leletek bejelentését, a főkhöz vagy a folyamból előkötött leleteket pedig gyakran áruba bocsátják.) Javaslataink elfogadása biztosítja, hogy a munkálatokat a régészeti leletmentések minél rövidebb ideig hátráltassák.

5. Felnérhetetlen kárt okozna, ha a leletmentések — több évtizedes helytelen, sőt káros gyakorlatnak megfelelően — a terepmunkálat megállásának. Ez a tudomány és a művelődés számára használhatatlan, áttekinthetetlen és hozzáférhetetlen leleteket szaporítanak. A Kis-Balaton helyreállításával kapcsolatos gyűjtőleletű régészeti-vízügyi együttműködés lebonyolítása, hogy a történelmi feltáró munkát a teljesség igényével is el lehet végezni. A leletmentésekkel párhuzamosan, a társaság még legalább öt évig — ami végül is a vízlépcsővel kapcsolatos utómunkálatokkal párhuzamos — gondoskodni kell a leletek restaurálásáról, dokumentálásáról és tudományos közzétételéről. Az utóbbi nélkül szinte az egész elvégzett munka értéktelen.

Szükséges megemlíteni, hogy a vízlépcső-építéssel kapcsolatos leletmentésekből származó anyagot már jelenleg sem képesek az illetékes múzeumok elhelyezni. Végleges raktározásukat Visegrádon vagy Esztergomban építettek biztosításával kell megoldani.

Intézkedési tervjavaslat

1. Az MTA Régészeti Bizottsága és albizottságai tisztelettel kéri az MTA Elődöntőt és a Művelődési Minisztériumot, szíveskedjenek felhívást intézni az ország valamennyi akadémiai, egyetemi és múzeumi munkahelyen dolgozó régészéhez, hogy tartsák előrendű szakmai és erkölcsi kötelezettségüknek a vízlépcső-építéssel kapcsolatos régészeti leletmentő munkálatban való részvételt. Az illetékes igazgatónak megküldendő felhívásban szükséges volna felhívni az intézmények vezetőinek a figyelmét arra is, hogy ne görögjenek hivatali és pénzügyi akadályokat az elé, hogy 1989 és 1991 között egy-egy régész munkatársunk évente akár 3–6 hónapi időtartammal részt vehessen a leletmentésben. A 2. pont értelmében esetleg felajánlható, hogy távollétük idején régészeik havi illetményét a vízlépcső-leletmentés költségvetése biztosítja.

2. A vízlépcső-építéssel kapcsolatos leletmentésben részt vevő régészek megérdemelnék annyi megbecsülést, mint az építkezést a helyszínen irányító mérnökök. Ennek értelmében javasoljuk, hogy a vízlépcső-leletmentésen dolgozó valamennyi régész (beleértve a területileg illetékes múzeumok máris napi 10–12 órán át leletmentéssel foglalkozó régész kutatóit is) kaplasson ún. mérnöki napidíjat, azaz a legkisebb, napi 750 Ft-os szakértői díjat. Ennek összköltsége az 1989–1991 közötti időszakban, évi 10 hónapon keresztül dolgozó napi 5 régésszel számolva 2 250 000 Ft. A távoli megyékből érkező régészek illetményének esetleges átváltoztatásával (maximálisan 9000 Ft bruttóval, innét évente öt fő esetében, átlag hat hónapot számolva) a három évre összesen 810 000 Ft esik. Vagyis a leletmentésekbe bevonandó régészek díjazása a munkálatok teljes időtartamára mintegy 3 millió forintot tesz ki.

3. Szükséges, hogy az OVIBER nyújtson anyagi és gyakorlati támogatást a régészeti leletmentésekhez szükséges munkát elvégzők számára. A munkálatok teljes időtartamára mintegy 3 millió forintot tesz ki.

lehetetlen legalább egy, de inkább két mozgó leletmentő csoport felállítása (mindegyikben egy régész és négy munkás), s ezek XX-es gépkocsikkal való ellátása.

4. Az 1989–1990. évekre az OVIBER-től leletmentések céljára már biztosított évi összegeket legalább évi 2 millió forint átszállítási (személyi és dologi) költségvetéssel szükséges kiegészíteni. Az 1991. évi költségvetési előirányzat az 1988. évi bruttósítás miatt máris elveszettnek tekinthető, vagyis az 1991. esztendőre eleve 4 millió forint leletmentési összeget kívánatos beállítani.

5. Restaurálás, dokumentálás és közlés céljaira az 1991 és 1996 közötti évekre évi 1 millió Ft előirányzat látszik indokoltnak (1. elvi állásfoglalás 5. pont).

6. Összességében az 1989–1996 közötti évekre – tehát 8 esztendőre elosztva – mintegy 25 millió (áremelkedéseket és inflációt figyelembe véve!) a legszükségesebb anyagi támogatás, amely a régészeti leletmentések személyi és dologi kiadásait fedezni képes.

■ ■

Az osztályülés rendkívül felelősségteljes, sokoldalú, a javaslatokat továbbfejlesztő és konkretizáló vita után az alábbi határozatokat hozta:

„Az osztályülés köszönete és egyben elismerése kifejezésével veszi tudomásul és fogadja el a Régészeti Bizottság önálló kezdeményezése alapján kimunkált, minden vonatkozásban példamutató dokumentumot. Az anyagot az osztályülés emlékeztetőjével együtt a Magyar Tudományos Akadémiai elnöke elé terjeszti azzal a kéréssel, hogy az mint az MTA állásfoglalása kerüljön a művelődési miniszter, a környezetvédelmi miniszter, a bős-nagy-marosai építkezéseket felügyelő parlamenti bizottság és az Országos Műemléki Felügyelőség elé.

A leletmentés szempontjából drámai helyzet sürgős és hathatós cselekvést igényel, ezért az osztály javasolja vezető régész azonnali kormánybiztosi felhatalmazását, aki a mellette működő operatív bi-

zottsággal gondoskodik a régészeti szempontok megkövetelte leletmentés megszervezéséről és a munkálatok vezetéséről. A leletmentés bázisintézménye természetesen a Magyar Nemzeti Múzeum legyen.

Az osztályülés határozatban köszöni meg a Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatójának, Liptai Ervin tanácskozási jogú tagnak azonnali és hatékony segítségét ígérő felajánlását.

Az osztály javasolja a teljes dokumentum közzétételét a Magyar Tudományban. Megfontolandónak tartja, hogy az MTA és a Művelődési Minisztérium együttesen kérje az UNESCO segítségét.

A határozatban foglaltak mellett a vita során még a következő kérdések merültek fel: a leletmentések folyamán gondolni kell a világhiállításra; az MTA-nak felül kellene vizsgálnia az egész magyar múzeum-ügyet; napirendre kellene tűzni az egységes régész-szervezet szükségességének kérdését.

HÍREK

A 900 éve alapított Bolognai Egyetem jubileumi ünnepségeinek keretében Knoll József r. tagot az egyetem díszdoktorává avatták.

■ A New York Academy of Sciences *Néző István* r. tagot tagjává, az Európai Gyors Vírusdiagnosztikai Társaság pedig vezetőségi tagjává választotta.

■ A dubnai Egyesített Atomkutató Intézet igazgatói tanácsa Kiss Dezső r. tagot az elkövetkező három évre egyhangúlag az intézet főigazgatójává választotta.

■ Kondorosi Ádám, a biológiai tudomány doktora, az MTA Szegedi Biológiai Központjának tudományos tanácsadója 1989. január 1-től négy évre megbízást kapott a CNRS Növénytani Intézet (Plant Science Institute, Gif-sur-Yvette) igazgatói, s egyidejűleg az SZBK Genetikai Intézete és a francia intézet között létrejött közös kutatási egység vezetői teendőinek ellátására.

■ Herman József r. tag, az MTA Nyelv-tudományi Intézetének igazgatója a göttingeni (NSZK) tudományegyetem meghívására 1989. április 1-től kezdődően egy félévig az egyetem Újlatin Filológiai Intézetében a romanisztika és a francia nyelvtörténet vendégprofesszora.